

Matkakertomus

Oravainen, Kimon ruukki, 16.6.1988, Markus Hiekkänen

Ollessani suorittamassa Mustasaaren kirkonraunioon kohdistuvia tutkimuksia tulevia korjauksia varten kertoi minulle vaasalainen harrastaja-arkeologi ja kotiseutuystävä Göta Vester 13.6.1988 Kimon ruukin kankirautavasarpajan raunion huonosta kunnosta. Hän pyysi minua käymään tutustumassa siihen ja sovimmekin asiasta todettuaani kuitenkin etten ole asiantuntija arvioimaan kyseessä olevan rakennuksen kaltaisen kohteen teknistä kuntoa.

Tein matkan illalla 16.6.1988 seurassani siskoni Eva-Lisa ja poikani Konstantinos. Oravaisissa meitä olivat Vesterin villalla vastassa Göta ja Claes-Erik Vester sekä Oravaisten kotiseutuyhdistyksen monivuotinen puheenjohtaja Harry Karlstedt.

Vasarpajan raunio sijaitsee nykyään Oy Albäck Ab:n omistamalla ruukin alueella Kimon joen länsirannalla voimalaitoksen padon alakanavan varrella. Se on pohja-alaltaan lähes neliön muotoinen ja seinien pituus on noin 20 m. Eteläseinän keskiosassa, pohjoisseinän länsiosassa ja länsiseinän eteläosassa on pyörökaarinen oviaukko; eteläseinän kaaren päällä on hienosti muotoiltu kaartaa myötäilevä kivi, jonka pinta on kaneloitu. Läntisen oven yläpuolella on kiveen hakattuna kirjaimet BMB ja vuosiluku 1791, mistä voisi ehkä päätellä tämän olleen pääovi. Etelä-, pohjois- ja länsimuurien korkeus on keskenään suunnilleen sama, 3-4 m, mutta itämuuria on revitty huomattavasti alemmaksi; Karlstedtin kertoman mukaan siitä on otettu kiviä mahdollisesti sillan ja padon rakentamiseen. Toisaalta maasto nousee itään eikä muuria täällä ehkä ole tarvinnut olla yhtä korkea kuin muualla. Raunion sisäpuolella itämuurin kohdalla on maanpinta huomattavasti matalammalla kuin vastaavalla kohdalla ulkopuolella. Valoaukon jäljen huomasi ainoastaan eteläisen oviaukon länsipuolella.

Käynnin varsinainen aihe oli pohjois- ja länsimuurissa. Pohjoismuuri kallistuu vaarallisen näköisesti ulospäin kohti alakanavaa alueella, jonka itäreuna on noin 7 m muurin länsipäästä itään ja länsireuna noin 1,3 m länsipäästä itään. Kallistuman suuruudeksi vaakasuunnassa arvioin 15-20 cm. Kallistuman länsireuna on samassa linjassa länsimuurin sisäpinnan kanssa. Kallistumisen kohdalla on myös pullistuma, jonka pahin kohta on 2/3 muurin juuresta laskettuna. Kiilakivet ja laasti ovat työntyneet useissa paikoissa ulos ja osa on myös tippunut. Raunion sisäpuolella saattoi havaita, että pohjois- ja länsimuuri eivät ole erityisen pitävässä liitteessä toisiinsa, vaan pohjoismuurin alaosa on käytännöllisesti katsoen mykästi muurattu länsimuuria vasten; yläosassa sen sijaan on sidekiviä. Täten länsimuuri ei siis sido pohjoismuuria ja estä sitä kallistumasta, kuten rakennusteknisesti pitäisi. Perussyitä kallistumiseen lienee kuitenkin etsittävä pohjoismuurin perustuksesta. On nimittäin huomattava, että alakanava virtaa pohjoismuurista vain parin metrin päässä eikä sen reunaa ole pengerrytetty. Siten virtaava vesi, erityisesti tulvavedet, ovat saattaneet syödä perustuksia. Raunion luoteiskulman vieressä ulkopuolella olikin syöpymiskuoppa, josta saattoi nähdä, ettei ainakaan tällä kohdalla ollut perustuksen alla hirsiarinaa. Tällaisen olemassaoloa on arveltu ja sen lahoamista esitetty syyksi kallistumiselle, kuten Karlstedt kertoi.

Länsiseinässä puolestaan on neljän metrin päässä pohjoispäästä paha halkeama - tai parempi kai olisi puhua repeämästä - jonka leveys on 25-35 cm. Muuri on myös kallistunut ulos, mutta hiukan vähemmän kuin pohjoismuuri. Halkeama kulkee polveilevasti saumoja pitkin, kivet eivät ole väännöstä rikkoutuneet. Alhaalla halkeama päättyy aukkoon, joka aikanaan on ollut pajan poikki kulkevien vesikanavan ulostulokohta: perustuksia ei tällä kohdalla siten ole.

Sekä pohjoismuurin itäosa että länsimuurin eteläosa ovat hyväkuntoiset. Sama koskee etelämuuria, josta tosin kiilakiviä on irtoillut ja pudonnut. Matalan itämuurin päällä on turvetta ja heinää ja sen ulkopinta on voimakkaasti sammutunut. Kiilakivet ovat paikallaan eikä halkeamia sen enempää kuin kallistumiakaan näy. Raunioiden sisä- ja ulkopuolella on tuskastuttavan rehevä nokkos- ja vadelmakasvillisuus. Muurien vieressä kasvaa myös puita, mm. iso koivu pohjoismuurin länsipäässä (!) ja tuomi itämuurin eteläpäässä.

Puheenjohtaja Karlstedt kertoi, että raunion tilan oli kotiseutuyhdistyksen tietoon tuonut Oy Albäck Ab:n Oravaisten sähköjakelupiirissä palveluksessa oleva teknikko Bertil Holmlund (os. 66800 Oravainen, p. 961 - 353 620). Kimon ruukista ja sen menneisyydestä kiinnostuneena hän on vuosia seurannut vasarapajan tilaa. Hän oli myös 6-7 vuotta sitten ottanut yhteyden museovirastoon asiassa, jolloin Margaretha Ehrström ja Pentti Pietarila olivat käyneet tekemässä paikalla tarkastuksen. Tällöin oli sovittu siitä, että Holmlund seuraa muurin tilaa ja ilmoittaa, mikäli kallistuminen pahenee. Hänen mukaansa näin on tapahtunut.

Käynnin aikana minulle selvisi, että kysymys on huomattavasti vaikuttavammasta ja laajemmasta rauniosta kuin olin luullut. Edelleen kävi ilmi, että vaikka muurien kallistuminen, pullistuminen ja halkeilu ovatkin vakavia, on se kuitenkin mahdollista harkitusti korjata ja pysäyttää nyt jatkuva kehitys. On aivan ilmeistä, että lähivuosina ainakin puolet pohjoismuurista ja osa länsimuurista tulevat sortumaan. Todennäköisesti viimeistään siinä vaiheessa asia nousee virallisesti esille. Toisaalta näyttää siltä, että paikkakunnalla tunnetaan kiinnostusta vasarapajan raunion korjausta ja kasvillisuudesta esille ottamista kohtaan ja yhteistyömahdollisuuksiakin voisi siten olla. Raunion korjaaminen nyt olisi huomattavasti edullisempaa kuin sortumisen tapahduttua.

Näiden syiden perusteella ehdotan, että Kimon ruukin rauniona oleva kanki-rautavasarapaja otetaan museoviraston 1989 korjaustoiminnan piiriin tarkemmin suunniteltavalla tavalla.

Koska joudun itse ensi vuonna käymään Mustasaaren kirkonraunion korjausasioissa Vaasassa, pystyn käymään samoilla matkoilla myös Oravaisissa seuraamassa ja valvomassa korjausta. Ensimmäiseksi olisi kaiketi kuitenkin restauroiditoimiston arkkitehdin tai insinöörin tehtävä virkamatka ruukille tekemään tarkempi selvitys raunion tilasta ja tarvittavista toimenpiteistä.

Helsingissä 28.9.1988

Markus Hiekkänen